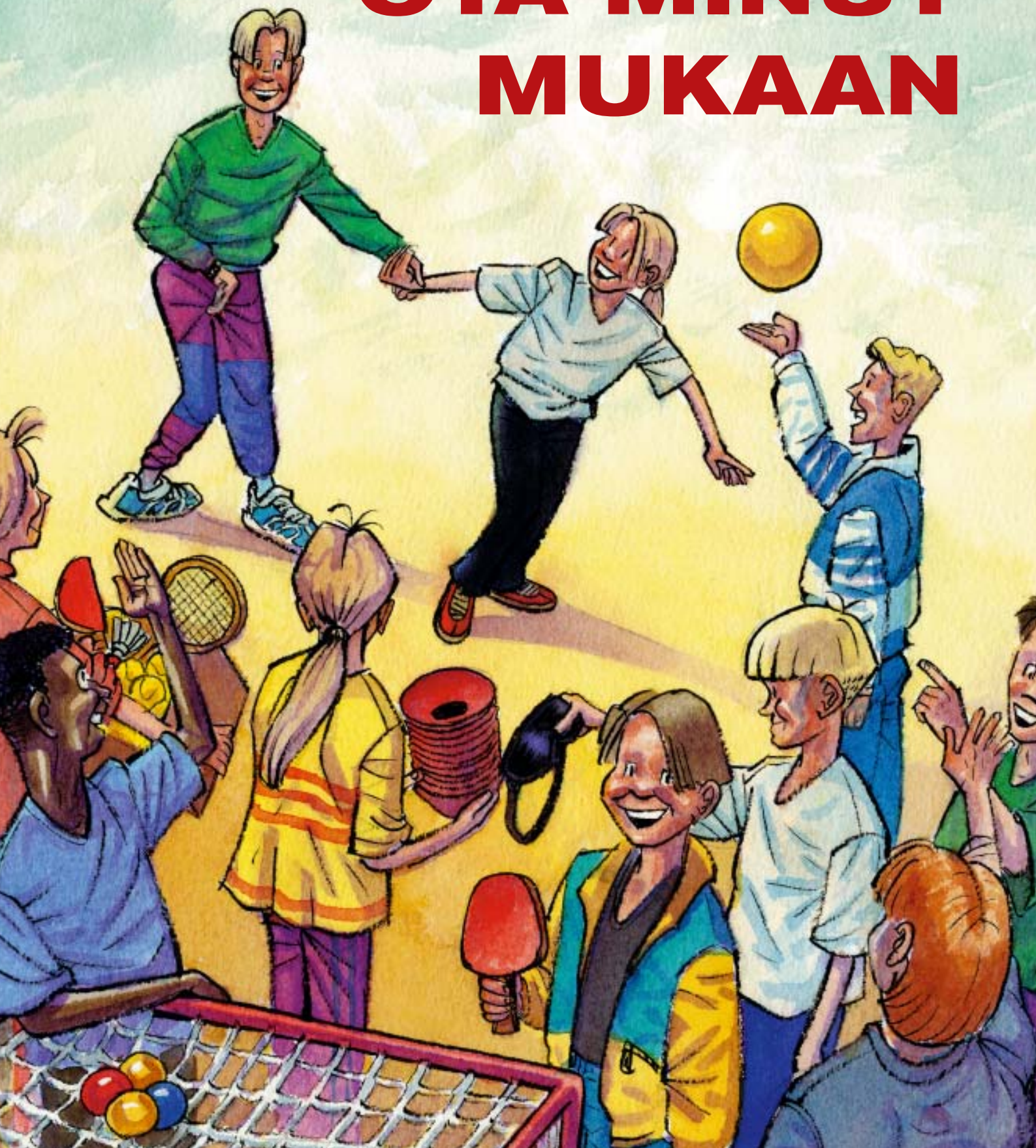

Erityistukea tarvitseva lapsi leikissä ja liikunnassa

OTA MINUT MUKAAN

Nicke on 10-vuotias, filosofinen asioiden pohdiskelija, ruotsinkielinen, mutta puhuu sujuvasti suomea. Hän pitää juoksemisesta, mutta kolhii itseään päivittäin. Nicke on lähes sokea. Hän hahmottaa vain vähän muotoja.

Elli on 12-vuotias, totinen, omissa maailmoissaan. Hän rakastaa järjestystä ja ratsastusta. Hänellä on ongelmia ryhmätilanteissa ja hänen on vaikea seurata puhetta. Elli on autistinen.

OTA MINUT MUKAAN -oppaan tavoitteena on rohkaista ohjaajaa ottamaan mukaan erityistukea tarvitseva lapsi. Tämä ryhmä voi olla seura, iltapäiväkerho, päiväkotiki tai koululuokka. Oppaassa esitellään kaikille avoimen toiminnan erilaisia toteuttamistapoja. Toimintaa esitellään liikunnan kautta. Samat ideat toimivat myös monessa muussa yhteisessä toiminnassa.

Liikunnallisten leikkien ja pelien avulla on helppo opettaa lapsia toimimaan yhdessä. Lapsista kasvaa ymmärtäviä ja suvaitsevia aikuisia, kun he kohtaavat erilaisia ihmisiä jo pienestä pitäen.

Ota minut mukaan -oppaan päähenkilöitä ovat 9–12-vuotiaat Jukka, Jaana, Nicke, Elli, Rauno ja Jenni. Heidän avullaan esitellään asioita, joita ohjaajan on hyvä ottaa huomioon, kun ryhmään tulee erityistukea tarvitseva lapsi. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja hänellä on yksilölliset kyvyt. Vamma ei ole lapsen tärkein ominaisuus. Vammaisen lapsi on ensisijaisesti lapsi.

HYVÄN NÄKÖINEN KUNDI, LAHTISKO SE MALLE TANSSIRYHMÄÄN KAYERIKSI?

Jenni on 13-vuotias iloinen ja älykäs tyttö. Hän harrastaa tanssia ja askartelua. Hänen puheensa on erittäin epäselvää. Hänellä on aina mukanaan kansiossa omat kuvat ja symbolit puheen tueksi. Hän käyttää sähköpyörätuolia. Jennillä on vaikea liikuntavamma (cp tetraplegia).

TYKKÄÄN PELATA PORUKASSA. MÄ EN OO MIKÄÄN ERITYISLAPSI, KÄYNIHAN TAVALLISTA KODLUA

Jukka on 9-vuotias, seurallinen, suosittu ja nokkela kaveri. Hänellä on huono tasapaino, hahmotusongelmia ja puhe puuroutuu. Hänen kehonsa oikea puoli on vasenta heikompi. Jukalla on synnynnäinen liikuntavamma (cp hemiplegia).

KUKKUU, ARVAA KUKA!

Rauno on 11-vuotias, iloinen nuori mies, joka nauttii kaikesta toiminnasta. Hänellä on lievä sydänvika, lievä kuulovamma ja hän väsy helposti. Hän on seurallinen ja halailee mielellään tuntemattomiakin ihmisiä. Raunolla on down syndrooma.

MÄ TAIDAN OLLA VÄHÄN HAASTE OPETTAJILLE, KUN OON TÄLLAINEN INTEGROITU OPPILAS. ISONA MÄ LÄHDEN PELAAMAAN PYÖRÄTUOLIKORISTA JENKKEIHIN.

Jaana on 12-vuotias, ujo ja hiljainen. Hän on taitava pyörätuolin käyttäjä ja hänellä on hyvä pelisilmä. Hän kävelee kepeillä lyhyitä matkoja, mutta enimmäkseen hän käyttää pyörätuolia. Jaanalla on synnynnäinen selkäydinvamma (MMC).

KAIKILLE AVOIN TOIMINTAYMPÄRISTÖ on paikka, jonne pääsee esteettä ja jossa on turvallista liikkua. Saatavilla ovat avustaja tai opas sekä tarvittavat apuvälineet. Jokaisella on oikeus tasa-arvoiseen harrastamiseen vammasta tai toimintakyvystä riippumatta. Vammaispalvelulain perusteella voi hakea omasta kotikunnastaan niitä erityispalveluita, joita harrastamiseen tarvitaan.

Esteettömyys

Liikuntapaikan tulee olla kaikkien saavutettavissa. Esteettömyyttä ovat riittävän tilava vessa ja peseytymistilat sekä yleinen kynnyksettömyys, tarpeeksi loivat luiskat portaissa ja hissit, jotka ovat käyttökunnossa. Tilan valinnassa kannattaa etukäteen miettiä pystyvätkö kaikki liikkumaan ja siirtymään paikasta toiseen mahdollisimman itsenäisesti.

Hyvä hengitysilma parantaa astmaatikkojen

mahdollisuuksia olla mukana ryhmissä. Puhtaista ja pölyttömistä tiloista, yleisestä siisteydestä ja ilmastoinnin toimivuudesta hyötyvät kaikki.

Osallistujat, joilla on hahmotushäiriöitä, ymmärtämisen vaikeus tai huono näkö hyötyvät selkeistä värikontrasteista rakennetuissa tiloissa. Selkokieltä ja kuva- tai värisymboleita sisältävät opasteet helpottavat ymmärtämistä.

Kuljetukset

Erityistukea tarvitseva lapsi voi tarvita kuljetuspalveluja esimerkiksi apuvälineen käytön takia tai siksi, ettei vammastaan johtuen selviä ilman saattajaa.

Avustajat ja oppaat

Avustajat ja oppaat toimivat lapsen käsinä, jalkoina, silminä ja korvina. Avustajat, oppaat ja tulkit auttavat lasta tekemään itse. Avustamista tarvitaan itse toiminnassa sekä oheistoiminnoissa, kuten vessassa käynnit, pukeutuminen, peseytyminen sekä siirtymiset. Myös vanhemmat ja sisarukset voivat toimia avustajana tilapäisesti mahdollisuuksien mukaan.

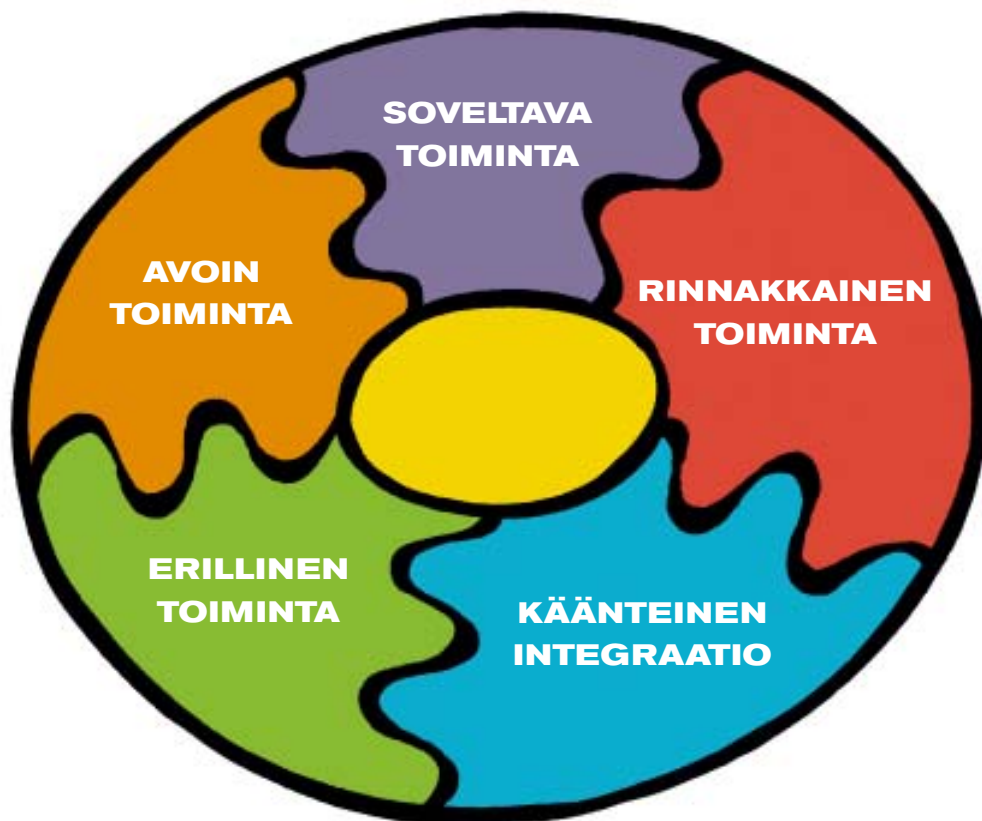
Apuvälineitä ja hyviä niksejä

Apuväline voi olla itsekeksitty ja -tehty. Esimerkiksi pahvi- tai muoviputkesta halkaistu vierityskouru pallopeleihin tai tiettyyn liikuntamuotoon hankittu erikoistuoli, kuten juoksupyörä. Liikunnan apuvälineistä voi hankkia tietoa vammaisliikuntajärjestöistä (katso takakansi).

YHTEISEN TOIMINNAN ERILAISET KEINOT

Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan itselleen soveltuvalla tavalla ja tarkoituksenmukaisella tuella (katso inkluusio ja integraatio sivu 17). Yhdessä toimiminen on tasa-arvoa. Onnistumisen kokemusten lisäksi yhteiseen toimintaan kuuluvat myös mahdollisuus ottaa riskejä ja epäonnistua sekä tehdä valintoja ja virheitä.

Jokainen on erilainen. Ihmisen arvo ei ole kiinni toimintakyvystä. Jokaisella ovat samat sosiaaliset ja liikuntakasvatukselliset tarpeet. Jokaisella on oikeus olla osa yhteisöä. Erillään toimiminen vahvistaa leimautumista.

Yhteisessä toiminnassa erilaisia toimintatapoja käytetään vaihtelevasti ja tilanteen mukaan.
(Youth Sport Trust: Inclusion Spectrum)

AVOIN TOIMINTA

Avoimet harjoitteet soveltuvat jokaiselle, koska välineet ja ympäristö ovat kaikille samat. Toiminta on suunniteltu siten, että se ei sulje ketään pois. On tärkeää saada ryhmä toimimaan kokonaisuutena. Kaikilla tulee olla olo, että kuuluu ryhmään mukaan. Avoimet harjoitteet voivat olla esimerkiksi yhteisen liikuntatuokion alku- ja loppuleikki.

SOVELTAVA TOIMINTA

Sovelletaan sääntöjä, välineitä tai aluetta jokaisen liikkujan tarpeisiin. Tavoitteet ovat yhteiset, keinot yksilölliset. Esimerkiksi käytetään pelissä kirkasväristä helisevää palloa heikkonäköisen lapsen mukanaolon helpottamiseksi joukkueessa.

RINNAKKAINEN TOIMINTA

Kaikki tekevät samaa tehtävää samassa tilassa, mutta kukin harjoittelee omalla tasollaan. Esimerkiksi tempuradalla voi olla erilaisia vaihtoehtoja tehtävien suorittamiseen.

KÄÄNTEINEN INTEGRAATIO

Vammaisurheilun lajeja opetetaan kaikille osallistujille. Lajikokeilut voivat olla hauska kokemus kaikille ja samalla hyvää asennekasvatusta. Boccia ja maalipallo ovat esimerkkejä vammaisurheilulajeista, joita voivat pelata myös vammattomat.

ERILLINEN TOIMINTA

Vammaiset ja vammattomat toimivat omilla ryhmissään samassa urheiluseurassa. Kummatkin joukkueet harjoittelevat omiin kisoihinsa. Omassa vertaisryhmässä toimiminen tai kilpaileminen on tärkeää. Esimerkiksi vammaiset uimarit harjoittelevat omassa harjoitusryhmässään uintikisoihin.

AVOIN TOIMINTA

Avoim leikki soveltuu kaikille sellaisenaan tai pienin sovellutuksin. Jokainen toimii omalla tasollaan. Kannattaa kysyä ideoita ja ratkaisuja lapsilta itseltään, ettei kukaan tulisi suljetuksi pois yhteisestä toiminnasta. Lapsilähtöisessä ohjauksessa annetaan tilaa lapsen tai ryhmän omalle oivaltamiselle.

Ennakointi

Ohjaajan tulee olla ensiaputaitoinen. Ohjaajan tulee tietää lapsen mahdollinen lääkkeiden käyttö ja tilanteet, joissa niitä voidaan tarvita. Kannattaa tutustua lasten kanssa tilaan etukäteen ja selvittää poistumisväylät. Kannattaa myös suunnitella miten aikoo toimia ja minne ottaa yhteyttä, jos jotakin sattuu. Ohjaajan on hyvä tutustua myös erilaisiin liikunnan apuvälineisiin, jotka helpottavat osallistumista yhteiseen toimintaan.

Ilmoittautumis- ja perustietolomakkeella voi koota kaikilta yhteystiedot, mahdolliset erityistuen tarpeet ja sen, mistä huoltajan tavoittaa tarpeen tullen. Ohjaaja voi varautua erilaisiin erityistarpeisiin kysymällä esimerkiksi: ”Onko jotakin erityistä, mitä minun ohjaajana tulisi tietää lapsesta?” Kysymystä voi täydentää tilanteen mukaan (vamman, avun tarve, lääkitys, erityisruokavalio). Ohjaajalla on vaitiolovelvollisuus.

KIPOT JA KANNET

Leikissä toinen joukkue kääntää kartioita oikein päin (kipot) ja toinen väärin päin (kannet). Aikaa annetaan esimerkiksi yksi minuutti. Jos Jaana on mukana pyörätuolilla kartioita voi asettaa tuolille tai pöydälle. Kartioiden lisäksi leikissä voi olla lattialla muovipulloja, joiden pohjalle on laitettu vähän hiekkaa. Pullon voi tönäistä kumoon esimerkiksi pyörätuolilla tai jalalla. Ajan päättyessä voittajajoukkue on se, jolla on enemmän kartioita käännettynä.

Pelissäntökeskustelu

Operaatio Pelissännöt (Nuori Suomi) auttavat ryhmän yhteisten pelissäntöjen tekemisessä ohjaajan, huoltajien ja lasten kesken. Pelissäntökeskusteluissa lasten vanhempien kanssa on hyvä kertoa rehellisesti, että ryhmässä on mukana erityistukea tarvitsevia lapsia, ja antaa vanhemmille mahdollisuus keskustella asiasta. Integraatio voi uutena tilanteena aiheuttaa pelkoja ja ennakkoluuloja.

Lasten omissa pelissäntökeskusteluissa on hyvä keskustella yhdessä ne seikat, jotka ovat turvallisuuden kannalta tärkeitä. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi apuvälineet yhteisissä leikeissä ja se, että joku ei näe tai

kuule. Yhteisissä pelissäntökeskusteluissa on hyvä tuoda esiin myös se, että apuvälineet ovat osa lapsen yksityistä tilaa. Niihin ei pidä koskea ilman lupaa. Kannattaa myös miettiä keinoja, joilla erilaisella tavalla kommunikoivan lapsen mielipiteet tulevat kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Apuna voi käyttää kuvia, eleitä, avustajaa tai tulkkia.

Lasten esittämiin kysymyksiin pyritään vastaamaan lyhyesti ja selkeästi. Lasten vammaan tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvistä asioista keskustelu vaatii ohjaajalta hienotunteisuutta ja tilannetajua. Kaikkiin kiusaamistilanteisiin on syytä puuttua heti.

PUHALLUSTIKKA

Puhallustikka on Raunon suosikkipeli. Sitä pelataan metrin mittaisella puhallusputkella ja kevyillä tikoilla, joita puhalletaan putken läpi maalitauluun. Tikka lähtee kevyesti pienellä terävällä puhalluksella. Tarvittaessa avustaja voi pidellä puhallusputkea.

SOVELTAVA TOIMINTA

Toimintaa voidaan soveltaa lasten erilaisten tarpeiden mukaan, jos se ei sellaisenaan sovellu kaikille. Soveltamisen tulee olla tilapäistä ja apukeino toiminnan tavoitteisiin pääsyn helpottamiseksi. Soveltaminen voi koskea koko ryhmää, osaa ryhmästä tai yksilöä. Leikkiä tai peliä ei tule soveltaa vain ryhmän heikoimman mukaan. Toiminnan tulee olla haastavaa kaikille. Yleisimmin muunnellaan toiminnan sääntöjä, välineitä tai nopeutta. Kannattaa varautua erilaisiin vaihtoehtoihin jo etukäteen. Ennakointi antaa pelivaraa.

Välineet

Välinettä vaihtamalla tai muuntelemalla toiminnan luonne muuttuu. Isompi ja kevyempi pallo hidastaa peliä ja antaa aikaa reagoida. Apuna voi käyttää vierityskourua, jos lapsi ei itse pysty tarttumaan palloon. Kirkasvärinen ja helisevä pallo soveltuu sellaiselle, joka ei näe tai hahmota leikkivälineitä. Lyhytvartinen maila voi helpottaa palloon osumista.

Tila

Pienennetään tai suurennetaan pelialuetta, nostetaan tai lasketaan verkon/korin korkeutta tai erotetaan kaistoja pelialueelle. Toiminnassa voidaan edetä pienestä tilasta suurempaan taitojen kehittyessä.

Liikuteltava näköeste tasoittaa taitoeroja näkevän ja heikkonäköisen välillä pöytäkiekossa. Pöytäkiekko on sovellutus paitsi näkövammaisten kilpapeliksi sokkopingiksestä, myös pöytätenniksestä.

Pöytäkeilailussa voi käyttää myös vierityskourua, mutta Elli ei tarvitse sitä.

Säännöt ja roolit

Muokataan sääntöjä tai määritellään turva-alueet. Eri tavoin liikkuville voidaan antaa erilaisia tehtäviä. Esimerkiksi pyörätuolia käyttävä saa kuljettaa palloa ja kävelevä ei. Tenniksessä pallo saa pomputa useita kertoja. Lentopallossa sallitaan useampia kosketuksia.

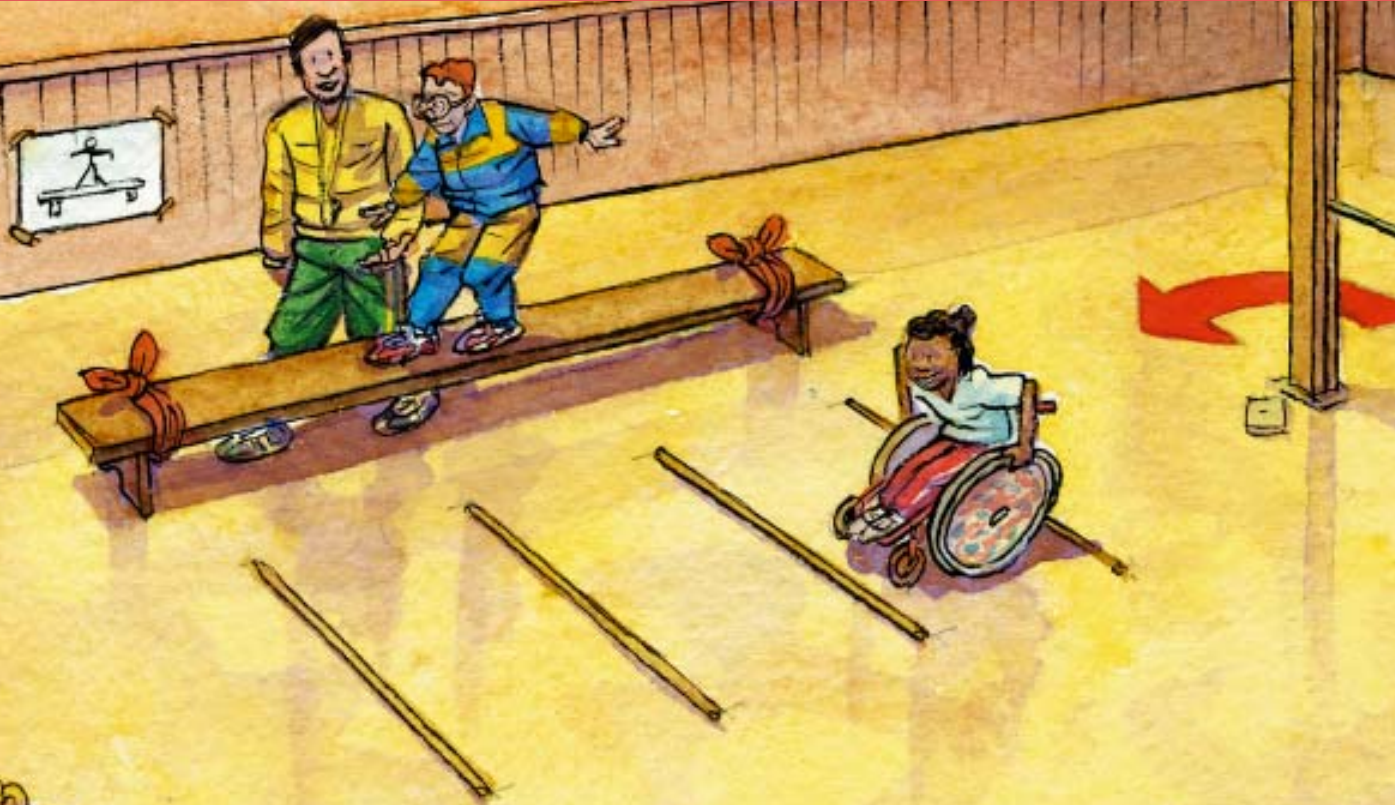
Lapsilla itsellään voi olla hyviä ideoita sääntöjen muokkaamiseksi siten, että jokainen voi osallistua.

Nopeus

Muuntelemalla välineitä, tilaa, sääntöjä tai rooleja voidaan vaikuttaa pelin nopeuteen ja antaa hitaammalle aikaa reagoida ja nopeammalle haasteita.

Pöytäpelit voi rakentaa pöytätennis- tai tavalliselle pöydälle. Laidat estävät palloa vierimästä pitkiltä sivuilta ulos. Päätuokkon kokoa on säädetty Jennille kapeammaksi. Maila sidotaan Jennin käteen elastisella siteellä. Pelipallona voi käyttää kevyttä muovikiekkoa tai helisevää sählypalloa. Mailojen reunaan on tasattu, jotta mailaa voidaan vain työntää pöydän pintaa vasten.

RINNAKKAINEN TOIMINTA

Rinnakkainen toiminta voidaan toteuttaa siten, että lapsella on mahdollisuus valita itselleen sopivin vaihtoehto. Radat soveltuvat hyvin perusliikuntaan, erilaisten taitojen harjoitteluun ja jo opitun taidon vahvistamiseen. Toiminta- ja tempuradat ovat helppo tapa järjestää rinnakkaista toimintaa. Erilaisia aistiratoja voi toteuttaa myös pienessä tilassa.

Tempuradalla jokainen kulkee omaa vauhtiaan ja omalla tasollaan. Radalla jokaiselle tulee paljon toistoja ja kukaan ei joudu odottelemaan omaa vuoroaan pitkään. Kuvilla voi ohjata lapset keksimään itse oman tempunsa tai tapansa toimia. Kuvat luovat radalle selkeyttä ja ohjaavat eteenpäin.

Rinnakkain toimien teema on kaikille sama. Jokainen voi valita itselleen

soveltuvan vaihtoehdon. Kuperkeikka on haastavampi, kieriminen helpompi. Elli voi valita roikkuuko korkealla vai matalalla. Jaanalle tasapainoilua on esteiden yli ajo, Nicke tasapainoilee puomilla. Slalomrata on Jennille hyvä harjoitus tuolin käyttöön. Jukka voi valita, kiertääkö radan pallon kanssa vai kokeillaan pyörätuolislalomia.

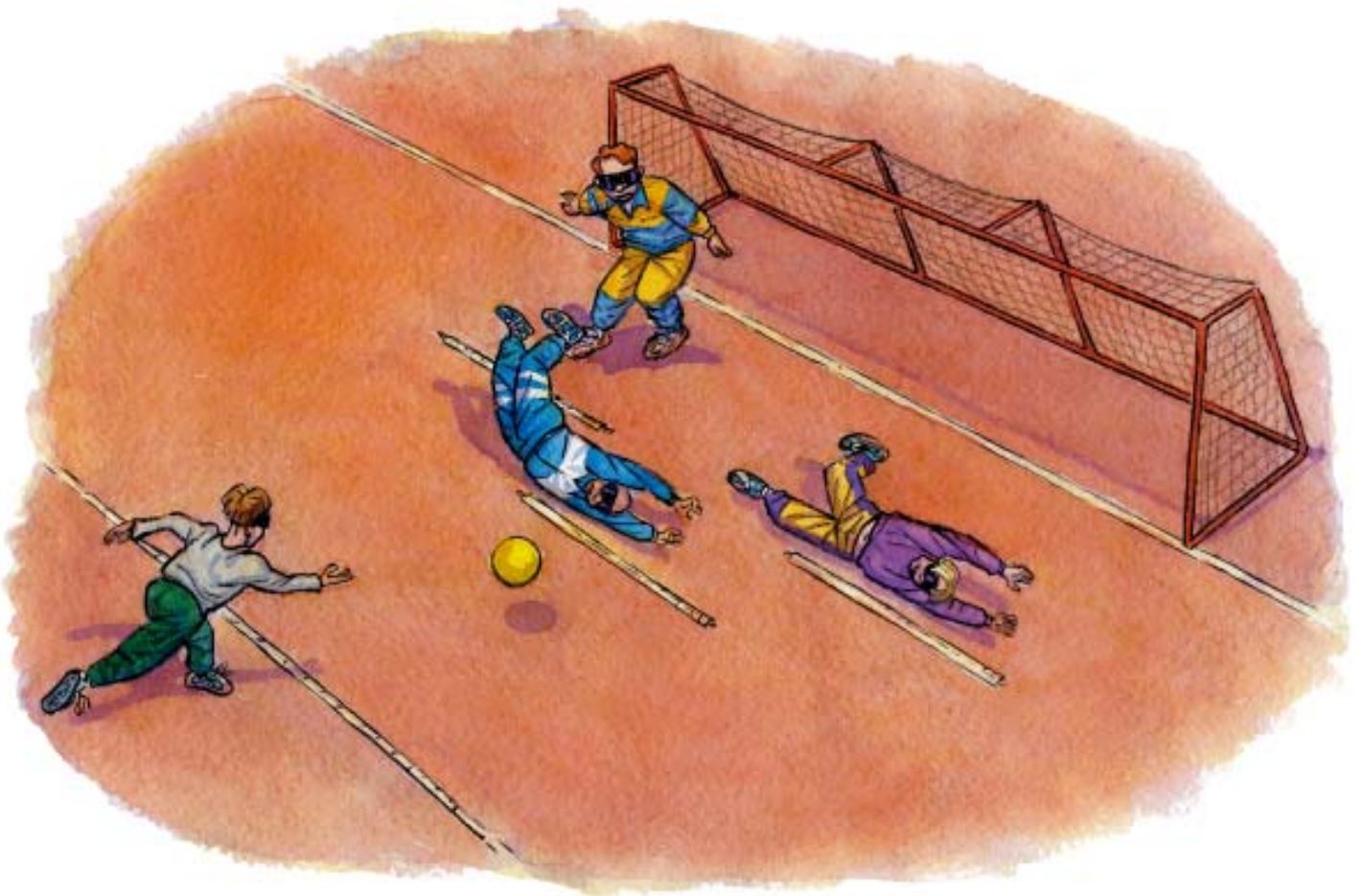
Rinnakkaista toimintaa voidaan toteuttaa myös peleissä. Helpoimman tason ryhmä harjoittelee pallon syöttöä ja haltuunottoa piirissä, seuraavan tason ryhmä liikkuu palloa syötellen. Vaativimmalla tasolla mukana voi olla puolustaja, joka yrittää katkaista syöttöjä. Harjoitusta voidaan soveltaa jalkapalloon, koripalloon, salibandyyn jne.

KÄÄNTEINEN INTEGRAATIO

Vammaisurheilun pelit ja välineet sopivat asennekasvatukseen, sillä ne ovat hyviä liikkumisen perustaitoja kehittäviä pelejä kaikille. Maalipallo, istumalentopallo, pyörätuolikoripallo, pyörätuolirugby, sokkopingis tai boccia ovat vammaisurheilulajeja, joiden kautta vammaisen lapsi voi onnistua vammattomien joukossa tai saada ohjausta itselleen soveltuvassa lajissa. Myös yleisurheilun erilaisia rata- tai heittotuoleja voi kokeilla.

Kannattaa pyytää joku vammaisurheilija ryhmään vierailulle tai katsoa videolta välähdyksiä kisatunnelmista. Jokainen tarvitsee roolimalleja.

Maalipallo on näkövammaisten paralympiapeli, jota pelataan kolmihenkisin joukkuein. Maalipallo on reaktiokykyä ja nopeutta kehittävä peli kaikille. Siinä joutuu keskittymään ja kuuntelemaan toisin kuin peleissä, joissa käytetään näköaistia. Nicke voi pelata maalipalloa näkevien koulukavereidensa kanssa, koska kaikki käyttävät näkösuojia. Helisevää palloa torjutaan heittäytymällä pallon eteen.

Boccia on petanquen tyyppinen kuulapeli, jota pelataan kolmihenkinen joukkuein. Se on myös vaikeasti liikuntavammaisten paralympialaji ja kehitysvammaisten Special Olympics -laji. Jenni käyttää pelissä avustajaa ja vierityskourua. Tarkkuusboccia on boccian sovellutus. Siinä maali on kiinteä, esimerkiksi kirkasväriäinen maalimatto.

Paralympialaiset

Paralympialaiset ovat näkö- ja liikuntavammaisten huippu-urheilutapahtuma. Paralympialaiset järjestetään olympiavuosina samoissa paikoissa kuin kesä- ja talviolympialaiset. Paralympialaisiin pääsevät karsintojen kautta vain maailman parhaat liikunta- ja näkövammaiset urheilijat omista luokistaan ja lajeistaan.

Suomessa paralympiajoukkueen valitsee ja toimintaa organisoii Suomen Paralympiayhdistys. Kehitysvammaiset urheilijat ovat osittain mukana paralympiaperheessä.

Special Olympics

Special Olympics on kehitysvammaisten kansainvälinen liikuntaorganisaatio, joka järjestää neljän vuoden välein Special Olympics talvi- ja kesämaailmankisat. Special Olympics -kilpailuihin voivat osallistua luokittelujen kautta kaiken tasoiset kehitysvammaiset urheilijat. Special Olympics järjestää myös kehitysvammaisurheiluun liittyviä koulutuksia, seminaareja, leirejä, lajien kehittämishoelmia sekä maanosien ja mannerten kilpailuja. Suomessa Special Olympics -toimintaa toteuttaa Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry.

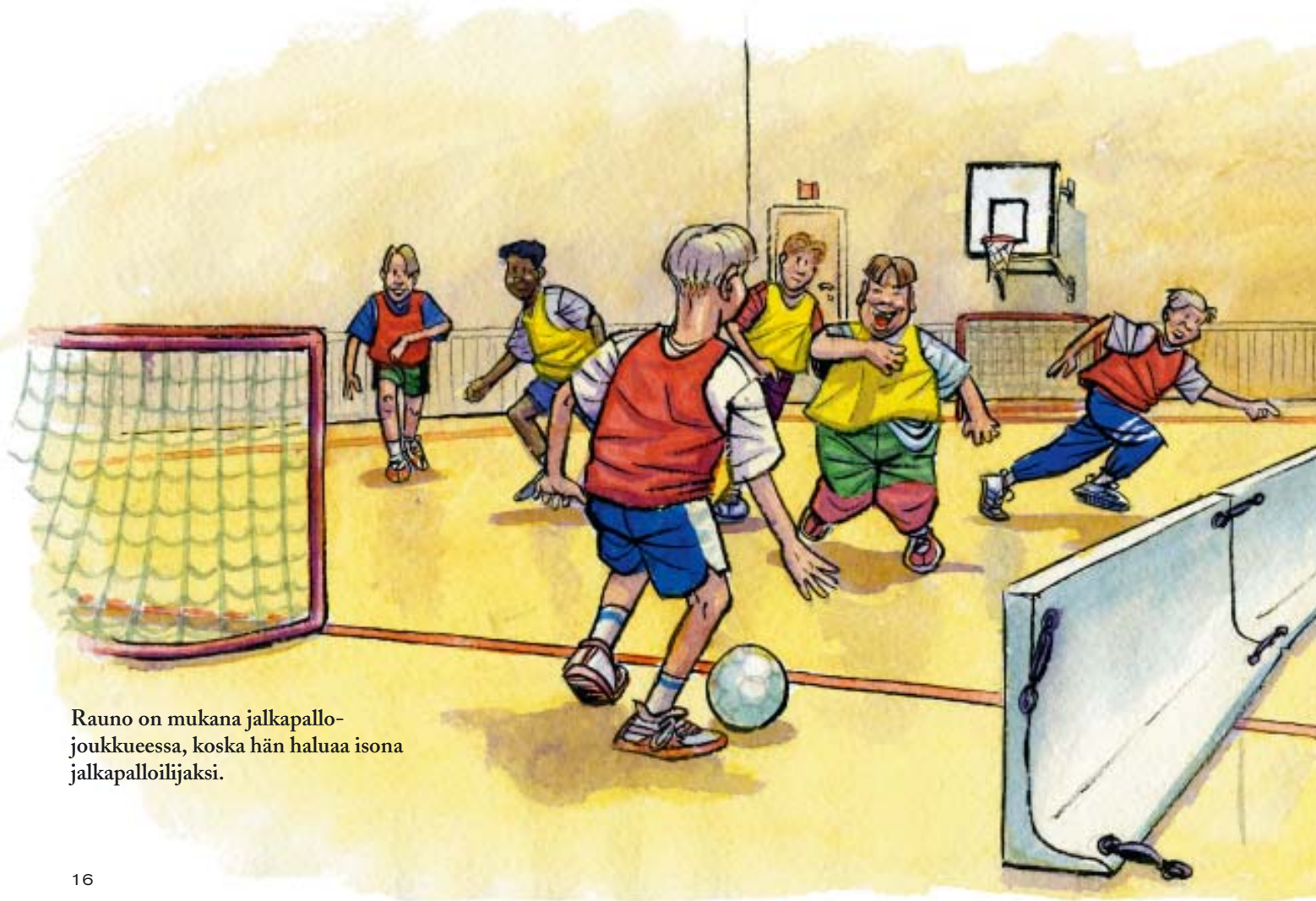
Myös Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ja Kuurojen Urheiluliitto osallistuvat kansainväliseen kilpailutoimintaan.

ERILLINEN TOIMINTA

Kaikki lapset eivät kykene toimimaan isoissa ryhmissä. Silloin on mielekkäämpää liikkua muiden vastaavan toimintakyvyn omaavien kanssa. Vaihtoehtona voi olla yksin, erikseen tai vertaisryhmissä järjestetty toiminta. Eriksen pienryhmässä (vertaisryhmä, harjoituspari) toimiminen voi tarjota rauhallisemman, turvallisemman ja tehokkaamman oppimisympäristön kuin yleinen ryhmä. Hetkittäinen erikseen toimiminen voi olla käytännön sanelema ratkaisu tilanteissa, joissa erityistukea tarvitsevalle lapselle menee paljon aikaa arkitoimintoihin, kuten vessassa käyntiin ja pukemiseen. Vertaisryhmästä voi siirtyä integroituun ryhmään taitojen lisääntyttyä. Maasamme toteutettava erityisliikunta on enimmäkseen vertaisryhmissä tapahtuvaa toimintaa.

Vammaisurheilu on vakiintunutta toimintaa, jossa kilpaillaan toisten vastaavan toimintakyvyn omaavien kanssa. Kilpailijat luokitellaan joko vamman aiheuttaman haitta-asteen tai toimintakyvyn mukaan eri luokkiin. Luokittelua käytetään vain kilpailutoiminnassa. Tunnetuin kansainvälinen vammaisurheilutoiminta tapahtuu liikunta- ja näkövammaisilla paralympia- ja kehitysvammaisilla Special Olympics -toiminnan kautta.

Jokaiselle ei ole tarjolla omaa vertaisryhmää harrastamiseen, etenkin pienillä paikkakunnilla. Diagnoosi-pohjaisesti perustetut erityisryhmät voivat sulkea jonkun pois, vaikka itse toiminta soveltuiskin hänelle.

Rauno on mukana jalkapallojoukkueessa, koska hän haluaa isona jalkapalloilijaksi.

Integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan erityistukea tarvitsevan lapsen sijoittamista yleiseen ryhmään (koulu, harrastusryhmä, seura, iltapäiväkerho). Fyysinen yhteen sijoittaminen ei takaa lapsen tarvitsemia tukipalveluja (avustaja, apuvälineet, soveltaminen jne). Fyysistä integraatiota ei välttämättä seuraa yhdessäolon, toisten hyväksymisen ja sosiaalisten suhteiden syntyminen kautta yhteiskunnallinen integraatio. Kapeimmillaan integraatio voi olla näennäistä yhdessä olemista, jossa erityistukea tarvitseva lapsi on ”eriytetty” pois yhteisestä toiminnasta.

Inkluusio (suomeksi sulauttaminen)

Inkluusiossa erityistukea tarvitseva lapsi on osa yhteisöä. Inklusio-ajattelussa huomioidaan kunkin yksilön tarvitsemat tukipalvelut ja järjestelyt, joilla jokainen ryhmän jäsen pystyy toimimaan omalla tasollaan osana yhteisöä. Koulumaailmassa inklusio sisältää periaatteen lähikoulusta. Harrastustoiminnassa inklusio voisi sisältää ajatuksen lähiseurasta tai iltapäiväkerhosta.

Tässä oppaassa inklusiosta puhutaan kaikille avoimen liikunnan ja yhteisen toiminnan käsitteiden alla.

Pyörätuolikoripalloilijoiden alkulämmittelyleikkinä pelataan Takaportti-peliä, jossa tarkoituksena on saada pallo vastustajan tuolin alle. Samalla pelaajat yrittävät suojella omaa tuolin alustansa.

ERILAISENA YHTEISESSÄ RYHMÄSSÄ

Jukka Jukalla voi kulua toimintaan hieman enemmän aikaa, jos tila, välineet tai pelin säännöt eivät ole entuudestaan tuttuja. Liikuntatuokioissa voidaan liikkua myös lattiatasossa (tasapaino) ja lähellä Jukkaa (hahmottaminen) sekä siten, että hän joutuu käyttämään myös heikompaa kättä ja jalkaansa. Selkeästi erottuvat rajat ja pelivälineet auttavat hahmottamaan toimintaa paremmin.

Jaana Jaana voi valita suorittaako tehtävät lattiatasossa ilman apuvälineitä, seisten keppien avulla vai pyörätuolista käsin. Jaana voi käyttää liikuntatilanteissa myös eri lajeihin suunniteltuja erikoistuoleja ja -kelkkoja. Lattiatason leikeissä Jaanan pelialueelle voi laittaa pehmusteeksi jumppamaton. Toiminta tulee suunnitella siten, ettei Jaana pyörätuolinsa kanssa aiheuta vaaraa muille. Pyörätuoli vaatii myös enemmän kääntymistilaa pelialueen ulkopuolella.

Nicke Nicken kohdalla tulee opetella selostamaan tilanteita ja puhuttelemaan häntä aina nimellä. Ohjaustilanteessa voi mennä näyttämään aivan lähelle ja tarvittaessa ohjata käsin. Ohjeita voi myös havainnollistaa tunnusteltavilla kohokartoilla (magneettitaulut, kartongille askarrellut kartat). Kannattaa ennaltaehkäistä törmäyksiä soveltamalla sääntöjä esimerkiksi aluejärjestelyin. Toiminnan aloitus tehdään aina tutustumalla ensiksi tilaan. Rajat voi merkitä kohoteipillä (ikkunatiiviste tai teipin alle naru).

Elli Elli pysyy parhaiten mukana pienessä ryhmässä ja oman avustajan tukemana. Ellin kommunikoinnissa kuvat ja kirjoitettu kieli kuvien tukena toimivat parhaiten. Toiminnan selkeys (toiminnalla alku ja loppu), säännöllisyys, rutiinit ja sopiva tauotus auttavat toimimaan ryhmässä. Elli ei pidä kovista äänistä ja leikeistä, joissa liikutaan sikin sokin ympäri salia.

Rauno Raunon ohjauksessa on pyrittävä yksinkertaisuuteen ja selkeyteen. Opetetaan asiat pienistä palasista suurempiin kokonaisuuksiin. Ymmärtämistä lisäävät askelmerkit, suuntia ohjaavat nuolet (teipit, narut, liidut) sekä värien ja kuvien käyttö: merkitään maalit, pelialueet tai -pisteet, sääntöjen opettaminen kuvilla. Positiivinen palaute vahvistaa oppimista.

Jenni Jennin ohjauksessa kannattaa suosia leikkejä, joissa voi liikkua eri suuntiin eri nopeuksilla ja mieltiä etukäteen missä tilanteissa Jenni voi osallistua toimintaan ilman sähköpyörätuolia esimerkiksi jonkun muun liikkumisen apuvälineen, kuten vatsalaudan ja/tai avustajan kanssa. Jennille tulee varata aikaa keskusteluun (kuvakansiot), toimintaan, siirtymisiin pyörätuoliin/tuolista pois, vessassa käynteihin ja pukeutumiseen. Ohjeet annetaan Jennille, ei avustajalle.

Erilaisena yhteisessä ryhmässä

Maa-meri-ilma -leikissä kuvilla ja väreillä tuodaan selkeyttä leikin tilaan ja suuntiin. Elli voi toimia ohjaajana kuvien avulla.

Oppaan pohjana ovat englantilaisilta ja australialaisilta saadut ideat tasa-arvoisesta lasten liikunnasta. Kaikille avoimen liikunnan keinot ovat avaimia laadukkaampaan ja lapsilähtöisempään liikuntaan. "Normaaleja" lapsia on varsin vähän.

Jokaisella lapsella ovat omat yksilölliset erityistarpeensa. Näitä keinoja yhdistelemällä ja lisätietoja kysymällä löytyy keinoja myös muiden erityistukea tarvitsevien lasten mukana oloon leikeissä, peleissä ja yhteisessä liikunnassa.

Kiitämme

Peter Downs, Australian Sports Commission (www.ausport.gov.au)

Ken Black, Youth Sport Trust (www.youthsporttrust.org)

Sekä kaikkia ammattilaisia, jotka ovat auttaneet oppaan teossa antamalla vinkkejä ja neuvoja.

OTA MINUT MUKAAN

Erityistukea tarvitseva lapsi leikki- ja liikuntaryhmässä

Miten toimia, kun harrastusryhmään tulee mukaan erityistukea tarvitseva lapsi?

Ota minut mukaan -oppaassa esitellään keinoja toteuttaa yhteistä toimintaa liikunnan avulla.

Oppaan toteutus ja julkaisu

Opas on osa Invalidiliiton liikuntavammaisten koululaisten iltapäivätoiminnan projektin kehittämistyötä. Projektin tavoitteena on luoda toimiva malli liikuntavammaisten lasten ja nuorten iltapäivätoiminnan järjestämiseksi kuntiin. Projekti toteutetaan yhteistyössä Ruskeasuon koulun, mukana olevien lasten kotikuntien, Helsingin Invalidien Yhdistyksen ja Ruskeasuon koulun vanhempainyhdistyksen kanssa. Projekti on saanut tukea toimintaansa Raha-automaattiyhdistykseltä.

Liikuntaa Kaikille Lapsille -hanke on vammaisliikuntajärjestöjen (Suomen Invalidien Urheiluliitto ry, Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry, Näkövammaisten Keskusliitto ry) yhteinen kehitysohjelma, jonka tavoitteena on madaltaa erityistukea tarvitsevien lasten kynnystä osallistua yleiseen liikuntaan. Hanketta toteutetaan Nuori Suomi ry:n ja useiden lajiliittojen kanssa yhteistyössä. Hankkeeseen on saatu tukea Opetusministeriöltä.

www.siu.fi

www.nkl.fi

www.sklu.fi

www.nuorisuomi.fi

Kirjoittajat Alanko Rea, Remahl Virpi, Saari Aija
Piirroukset Nyssönen Arto
Taitto ja graafinen toteutus Kauppinen Heini
Frenckellin Kirjapaino Oy 2004
ISBN 951-98491-6-5